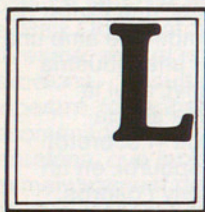

Una alternativa cultural per al Baix Llobregat

per Ignasi Riera
escriptor i editor

a primera acció cultural a la comarca del Baix Llobregat passa, em penso, pel seu reconeixement. Cosa no gens senzilla

tractant-se com es tracta d'una comarca sotmesa a uns ferotges ritmes de creixement desigual. En efecte, qualsevol pla d'acció cultural haurà de vehicular una proposta transformadora, arrelada en la memòria d'allò que fou i en el projecte d'allò que ha de ser. Obvi. Però no gens senzill en un Baix Llobregat que té ben poc a veure amb aquell Pla del Llobregat agrícola de

començaments de segle que acabava de descobrir la riquesa de l'aigua subterrània i s'oferia com a zona industrial ben comunicada amb Barcelona, però on els contactes entre els pobles veïns sovintejavien, entre emulacions i picabaralles. Conèixer i reconèixer la comarca ens portarà, a més, a sospesar-ne la transcendència i tot allò que ens juguem en aquesta llenca conflictiva del país. Tant per la multitud de gent que hi viu com per la significació cultural i política de la comarca, altrament petita mostra dels grans sectors de Catalunya (litoral, agricultura, indústria, segona residència, serveis nacionals, xarxa viària, comunicacions per tren,

aglomeracions suburbanes, sota l'ombra montserratina i al llarg del Llobregat, espinada de la història social catalana). La degradació definitiva –urbanística, social, cultural, econòmica, ecològica– del Baix Llobregat trasbalsaria l'equilibri fràgil de tot el territori nacional i ens abocaria –més encara!– cap a una definitiva suburbialització.

Evitar la suburbialització

Tal és el mot –suburbialització– que empen al Baix Llobregat per poder definir allò que cal evitar sigui com sigui. ¿Per què? Perquè un cop **suburbialitzats**, devorats pel magma d'una ciutat informe, perdriem tota possibilitat de presència o de protagonisme, d'instint de supervivència.

Aquest preàmbul tenia sentit d'eix: tota proposta cultural per al Baix Llobregat haurà de fer front amb eficàcia a la inèrcia negativa que ens duu cap a la congelació. Entorpia cultural de signe fatalista que completaria l'acció dels anys cinquanta i seixanta, sota l'imperi –de conseqüències tràgiques– dels especuladors, dels Samaranchs, dels Figueres, dels Porcioles. El model urbanístic que ells van crear –el paradigma seria la «Ciudad Satélite de San Ildefonso»– explicaria el concepte de cultura que els movia. I hi ha marcs urbanístics que imposen, evidentment, límits insalvables a qualsevol activitat cultural normalitzada. Fins al punt que el professor Ros Hombravella, en un debat recent sobre la immigració a Catalunya, es veié obligat a dir –després de descriure el desgavell urbanístic imposat a tota la perifèria barcelonina– que només amb inversions econòmiques

Manifestació, l'any 1975, a Cornellà: el primer Congrés de Cultura Catalana (Foto Toni Baños)

Tota proposta cultural per al Baix Llobregat haurà de fer front amb eficàcia a la inèrcia negativa que ens duu cap a la congelació

L'ofensiva cultural passa per la reforma de l'escola, per l'instal·lació de biblioteques, museus, arxius, centres de documentació... i per una política coherent dels ajuntaments

poderosíssimes seria possible començar a crear les condicions de possibilitat d'una vida i d'una acció culturals dignes.

La reforma de l'escola

Un altre aspecte bàsic d'aquesta ofensiva cultural passa tant per la reforma de l'escola com per la proposta d'aspiracions acadèmiques més elevades (i possibles). No és aquest el lloc per resumir un no-nat llibre blanc sobre les escoles a la comarca, però sí per recordar la inestabilitat dels equips docents als centres estatals d'EGB (majoritaris), els déficits científics, la lentitud del procés de catalanització, la insuficiència crònica de l'ensenyament pre-escolar, la massificació dels Instituts d'Ensenyament Mitjà, les propostes poc engrescadores dels centres de FP, etc. Amb l'inconvenient que fins avui els set-cents mil habitants del Baix Llobregat s'han de traslladar fora de la comarca si volen cursar estudis superiors, sempre objectiu i aspiració legítima de qui ha cursat batxillerat. ¿Quantes ciutats universitàries d'Espanya compten amb un entorn demogràfic menys important que el de la nostra comarca? «Les distàncies amb Barcelona, però –ens respondrà algú– són escasses.» Cosa que és parcialment certa..., ja que si bé no són excessives basten avui per avui per impedir a molts l'accés pràctic a la Universitat o per obligar-los a estudiar fora del seu ambient.

Preocupa també, a la comarca, la comunicació, oral i escrita. Les publicacions locals, ressenyades per Mercè Renom –18 revistes amb un tiratge conjunt de 14.050 exemplars– fan una tasca notable... però els diaris barcelonins de gran abast continuen subvencionalitzats, informativament, el Baix Llobregat. Els intents de posseir un periòdic que cobris informativament aquesta unitat mal definida que és la comarca han fracassat per falta de suport. Ara el signe de la informació és oral: les emissores municipals, mancades encara d'una legislació i d'una regulació que les estabilitzi, cobreixen un espai encerclat, si bé amb una clara vocació global i amb propostes de coordinació

intermunicipal. Les converses recents entre alcaldes, tendents a programar una televisió comarcal, així com les iniciatives privades (d'un centre comarcal de radiodifusió) assenyalen més allò que manca que no pas allò que ja hi ha.

Un panorama desolador

Una política cultural amb pretensions ha de comptar amb un pla progressiu d'instal·lació de biblioteques, museus, arxius, centres de documentació... El panorama del Baix Llobregat és tan desolador com paradoxal: les biblioteques són plenes de gom a gom, refugi últim d'uns estudiants sense lloc adequat a casa. ¿Cal insistir, tanmateix, en la inadequació entre una demanda creixent i unes instal·lacions proporcionalment massa reduïdes? La multiplicitat de xarxes (Generalitat, Diputació, Caixes d'Estalvi) no permet, tampoc, un aprofitament més sistemàtic de les biblioteques. En aquest sentit, la proposta de la senyora Dolors Lamarca, com a cap del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya, a Molins de Rei, el 23 maig de 1981, podria ser considerada com un bell desig o com una esperança concreta?

Pel que fa als museus, cal recordar el robatori, recent encara, al museu «Vicenç Ros» de Martorell, així com la seriositat de les tasques del Museu Municipal de Molins de Rei. Que a Sant Just hi hagi una masia destinada a museu, o que a Pallejà comptem ja amb un petit museu, o que a Cornellà hi hagi possibilitats de rescatar de les rates els fons de Can Mercader no ens pot fer oblidar que parlem d'una zona molt ampla, en la qual els museus haurien de tenir una vessant pedagògica, d'identificació de tot allò que ha desaparegut o que desapareix.

Els ajuntaments

Preocupa també la política cultural dels municipis, més d'un cop obsedits per unes associacions de veïns, mal definides d'ençà que els representants del consistori ja han estat elegits per sufragi popular, i que no sempre han elaborat una política cultural coherent per a les entitats històriques. L'esforç dels ajuntaments nous per ocupar el

carrer festivament, per celebrar el calendari folklòric, per mirar d'atraure els infants cap a un cert tipus de festa, per recuperar noms de carrers o per subvencionar algunes activitats (musicals, d'esplai, pictòriques), més el suport a alguns premis literaris (Vallirana, Sant Feliu, Martorell), així com l'elaboració d'un primer catàleg del patrimoni arquitectònic..., entre altres, han estat aportacions positives. Tanmateix, el bloqueig econòmic de la majoria d'aquests ajuntaments, els conflictes no sempre ben resolts amb grups de pressió demagògica, el respecte acrític envers una pretesa concepció limitativa de l'anomenada «cultura popular» (terme sospitosíssim), una política d'intervencionisme directe (com si un ajuntament pogués tenir un projecte cultural comunicable, estalinianament!) expliquen que les coses són encara a les berceles, que l'acció cultural ha de comptar amb un clima favorable (menys sotmès a oportunitats electorals).

Casa on residí, a Sant Boi de Llobregat, Rafael de Casanova (Foto Pere Monés)

La política lingüística és una qüestió cultural de primer ordre en una comarca com el Baix Llobregat, pionera, d'altra banda, de la campanya «Català a l'Escola»

La llengua

En una comarca com el Baix Llobregat hi ha una qüestió cultural de primer ordre: la política lingüística. El Baix Llobregat va ser la comarca pionera de la campanya «Català a l'Escola» (recordeu les accions i mobilitzacions del Prat o de Cornellà els anys 1973-74), si bé és alhora una de les comarques on els enfrontaments lingüístics podrien adquirir una virulència més perillosa. Amb una composició social complexa, amb estructures suburbanas que han fet possible la juxtaposició no integradora de comunitats d'origens diversos, el Baix Llobregat pot assistir a un enverinament de relacions –camp de batalla d'una guerra de llengües– de signe perillosíssim. La manca de credibilitat de la política d'un govern sense relacions estables amb el món de la immigració pot ser un nou fre a l'acció, encara tímida, d'un esforç per recatalanitzar el país (d'acord amb el desig majoritari, si les enquestes no menteixen, dels actuals baixllobregatins). L'ofensiva contra la normalització lingüística (seria anormal el no-aprenentatge del català, indispensable per a comunicar-se amb un folklore, i una toponímia, i una

comunitat històrica local) pot venir tant d'un cert funcionariat passavolant com d'interessos polítics perturbadors. Ben al contrari, cal dir que si no guanyem per a una estabilitat lingüística el Baix Llobregat, on fites com la celebració del Congrés de Cultura Catalana van adquirir nivells modèlics i fins i tot paradigmàtics, començarà una mena de fraccionament programat, poble per poble, recolzat en torsimanyes que us diran tot allò tan fals de la llengua dels rics contra «la lengua del pueblo». Ben a l'inrevés, les entitats històriques que han empès fins avui projectes culturals suggerents han aconseguit d'integrar desigs d'aparença divergent i d'accents plurals.

El Centre d'Estudis Comarcals

Si bé d'una modèstia aclaparadora, el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (iniciat, entre prohibicions, cap al 1974, aprovat, finalment, cap a les acaballes del 1980) ha tractat de ser un vehicle (no hegemònic) de canalització de les aspiracions culturals de la comarca. Sense cap altre patrimoni que el treball dels seus socis, el Centre (fins ara nòmada, que ni seu social estable posseïa) ha aplegat estudiosos dispersos,

El Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat ha tractat de ser un vehicle de canalització de les aspiracions culturals de la comarca

esforçats i sovint lluitadors solitaris al llarg d'anys obscurs. La celebració, el febrer de 1981, d'unes primeres Jornades d'Estudi del Baix Llobregat –amb ponències de Jaume Codina, Miquel Tarradell, Josep Moran, Montserrat Pagès i Oriol de Bolòs, més un acte de cloenda sobre projectes d'ordenació del territori pendents d'aprovació a la comarca, tot en premsa, gràcies al suport de l'ajuntament de Sant Feliu, la capital històrica– expressava l'oferta i els límits del Centre d'Estudis. És ben clar que la dinàmica de la comarca ha allunyat els seus components d'una actitud estàtica de «savis de Vilatrista»: tots han entès, ben al contrari, que calia fer cultura amb una actitud bel·ligerant de defensa de la comarca. I així, un dels primers documents del Centre, d'ara fa vuit anys, cridava contra la desviació del Llobregat i esbossava un estudi sobre el drama de la pèrdua progressiva de l'aqüífer subterrani del Baix Llobregat. Enllesteixo aquestes consideracions telegràfiques amb una proposta: la d'iniciar un gran debat sobre com recuperar, per a la comarca, unes propostes culturals que ens portin a superar la suburbialització.

El barri Cinco Rosas de Sant Boi i el museu municipal de Molins de Rei: el Baix Llobregat és una comarca de contrastos amb un panorama cultural desolador (Fotos Pere Monés)